

Emlékezés a száz éve született Nagy Dezső rajz tanár- festőművészre

Ködöböcz József: Nagy Dezső (1919–1988)¹

Nagy Dezső 1919. június 2-án született Megyaszó községben 15 holdas földműves család egyetlen gyermekeként. A megyeszói elemi népiskola 4. osztályának és a szerencsi polgári iskolának az elvégzése után 1935-ben különbözeti vizsgával nyert felvételt a sárospataki református gimnázium V. osztályába. 1939-ben tett érettségi vizsgát. Rajz tehetségével már a polgári iskolában kitűnt. Gimnazista korában az 1939. évi országos középiskolai tanulmányi versenyen rajzból harmadik helyezést ért el. Érettségi után jelentkezett a képzőművészeti főiskolára, s kéthetes eredményes felvételi vizsga után beiratkozott a főiskola rajz tanári szakára. Bizonyára a felvételi vizsga sikerének köszönhetően az Államtudományi Intézet 1941 nyarán kiküldte a Bácskába áttelepített bukovinai székelyek népművészetének tanulmányozására, megörökítésére.

A képzőművészeti főiskola III. évfolyamának elvégzése után 1942. október 1-jén katonai szolgálatra kellett bevonulnia, majd a kiképzés után egy évi frontszolgálat és hat hónapos nyugati hadifogság után 1945. október közepén szerelt le. Folytatta tanulmányait, s 1947 nyarán szerzett rajz, művészettörténet és ábrázoló geometria szakból középiskolai (gimnáziumi és tanítóképző-intézeti) tanári oklevelet. Nagy Dezső a főiskola kiváló hallgatója volt, aki pedagógiai vizsgáját is kiténtetéssel tette le.

Volt diákját a pataki kollégium 1947. szeptember 1-jével alkalmazta gimnáziumi rajz tanárnak. Mivel azonban a gimnázium alsó tagozatát 1948-ban államosították, s a kevés rajzóra miatt a felsőbb osztályokban külön rajz tanárra már nem volt szükség, Nagy Dezsőt a gimnázium épületében működő általános iskolába, majd innen 1953-ban a tanítóképzőbe helyezték át. Ugyanakkor ellátta a gimnáziumi néhány rajz órát is. S amikor az 1950-es évek második felében megindult a felsőfokú tanítóképzés szervező munkája, és csökkentették a középfokú képző felvételi keretszámát, 1957-ben átmenetileg, néhány társával együtt Nagy Dezső átke­rült az állami gimnáziumba, de óraadóként a tanítóképzőben is tanított. Majd két év múlva, 1959-ben a felsőfokú tanítóképző intézet megindításakor helyezték vissza „tanítóképző intézeti tanár”-nak a képzőbe. Amikor a felsőfokú képző 1976-ban főiskolává vált, főiskolai docensi beosztást nyert, s 1980. január 1-jén ment nyugdíjba.

Nagy Dezső nagy hatású pedagógus, kiváló rajz tanár volt. Munkáját hivatásnak tekintette, s nagy kedvvel és szeretettel végezte. Szaktárgyait és a fiatalságot, tanítványait szerette. Szaktárgyainak szeretete tanítványaira is átsugárzott. Az ő gyakorlatában még az ábrázoló geometria is megszűnt a tanulók nehéz tárgya lenni. Mindez nagymértékben fokozta, erősítette a tanítványokra gyakorolt nevelő hatását. Önzetlenül, türelmes szeretettel foglalkozott az ifjúsággal. Tanítványai sorsát szívén viselte. Minden diákjával személyes kapcsolatban volt.

Tanítványainak egyszerre volt tanára, barátja, tapasztaltabb, idősebb testvére. Nagy szeretetébe sok diák, minden diák belefért, s ő is ott volt sok-sok diák szeretetében. Ez a szeretet szüntette meg az ő esetében azt a távolságot, ami a tanár és diák között sokszor rontja, nehezíti a megértést, csökkenti az egymásra figyelést, az együttérzést, az építés és épülés lehetőségét, akadályozza a fejlődést. Tanítványai becsülték, tisztelték, szerették, hozzá mindig őszinték voltak, rajongtak érte. Diákjai a műveltség, neveltség és a szaktárgy tekintetében egyaránt sokat kaptak, tanultak tőle.

Tanítványaival nemcsak a tanórákon találkozott. Nevelő hatását órán kívül is tapasztalták. Diákjaival a tanórán kívül is foglalkozott. Az 1950-es években erős társadalmi igény jelentkezett a nagyobb méretű képekkel, feliratokkal való dekorálásra. Tanítványaival együtt – azok délutáni szabadidejében – a külső társadalom igényeinek megfelelően különböző kiállításokhoz felvonulásokhoz, közösségi összejövetelekhez, ünnepélyekhez, üzemek, intézmények díszítéséhez sok szép plakátot, feliratot készített. S ezek a művészi ízléssel kialakított alkotások városszerzte ismertek, megbecsültek, nevelő hatásúak voltak.

Nagy Dezső pataki diák s pataki tanár volt. Hűséges fia volt Pataknak. Élete összeforrt Patakkaival. A kapott pataki lehetőségért hálás volt, és azt talentumainak kifejlesztésével és gyümölcösztetésével, sokoldalú alkotó tevékenységgel köszönte meg. A hatékony nevelői munka mellett ezt a háláját, szeretetét más módon is kifejezésre juttatta. Sok barát, munkatárs, ismerős, távol élő művészbárát szobájának falán, gyűjteményében található pataki vonatkozású, kifejező, szép festménye, melyek közül némelyik ma már a múltat is idézi, lebontott tájat, régi emléket is őriz. Alkotásainak nagy részével Sárospatakra hívja fel a figyelmet, szeretett városát örökítette meg, népszerűsítette. A pataki Rákóczi-várról készített tollrajzai sokszor jelentek meg a pataki nyomda által készített nyomtatványokon, meghívókon. Művészi szerénységét jelzi az is, hogy ezeken sem található a készítőre utaló azonosító jel.

Sokat tett Sárospatak tájegysége népművészeti értékeinek felkutatásáért, megörökítéséért. Illyés Endre debreceni egyházi néprajzkutatóval bejárta a Bodroglókot, s ennek során közel félezer tollrajzban örökítette meg a temetők kopjafáit és a kapubúlványokat. Ezeknek ceruzavázlatai a Rákóczi-várban találhatóak. Elkészítette Kántor Mihály „Bodroglózi len- és kendermunkák, szöttesek” című könyvének rajzait, Balassa Iván „Földművelés a Hegyközben” című kötetében félszázal is több rajza jelent meg, munkái többször díszítették „A Sárospataki Rákóczi Múzeum Füzetei” című sorozat kiadványait. Ezeken túl Dankó Imre, Illyés Endre és Balassa Iván néprajzi cikkeihez, tanulmányaihoz, előadásaihoz számtalan rajzot készített. Rajztanítási módszertani tanulmánya jelent meg „A tanító” című tanulmánykötetben.

Tehetsége nem vakította el, nem tette elbizakodottá. Művészetével nem kérkedett. Egy ideig munkáival kiállításokon is részt vett. Már főiskolás korában is szerepelt az ifjúsági kiállításokon, majd tanárként Sátoraljaújhelyen, Tokajban, Szerencsen, Miskolcon, Erdőbényén, főleg pedig Sárospatakon vett részt rendszeresen és sokszor képkiallításokon. Mivel azonban egy-két ember művészi allűrjeivel nem tudott azonosulni, később visszavonult, visszahúzódtott, s a felkínált kiállítási lehetőségeket nem fogadta el.

Igaz ember volt, aki tehetségének, neveltetésének, képzettségének, hivatásszeretettel végzett munkássággal szerzett érdemeinek köszönhetően érvényesült, s nem főhajtásokkal, alázatos rábólintással, az új arcok magasztalásával ért el sikereket. Emberi magatartásának fontos jellemzője volt közösségi szelleme, a baráti kapcsolattartás, a jó kedély. Felesége Fegyverneky Aranka (a megyszói református lelkipásztor lánya) volt. Két gyermekük született: Edit és Dezső.

Nagy Dezső majdnem egy évtizednyi nyugdíjban és özvegységben töltött idő után 1988. december 23-án halt meg. A pataki temetőben, a „tanári parcellában” nyugszik feleségével együtt.

Horváth Ferenc: Ő is hiányzik. Nagy Dezső (1919–1988)²

A lap legutóbbi számában e helyt emlékezett meg szép, méltató szavakkal halála évfordulóján városunk egy jelentős művésztanáráról, Debreczeni Zoltánról.³ A kegyelet és a méltányosság parancsa, hogy szóljunk egy vele sokban hasonló sorsú, de karakterében, életútjában igencsak különböző pályatársáról, kit nála alig néhány nappal korábban ragadott el közülünk a halál. Nagy Dezső nyugalmazott főiskolai docens, festőművész és rajztanár városunk e másik nagy egyénisége.

A nem nagyon módos, de kemény-büszke tartású megyaszói parasztember – Bajcsy-Zsilinszky Endre egykori huszárkáplárja – egyetlen fiát felemás érzelmekkel engedte el annak idején a pataki gimnáziumba. Tudomásul vette – vagy inkább a szerető édesanya unszolására beletörődött –, hogy az ambíció és tehetség iskoláztatást kíván, de lelke mélyén soha nem nyugodott bele, hogy „magva szakad” az imádott földművelésében, az ősi és számára egyetlen paraszti életformában.

E kettősség határozta meg Nagy Dezső egész életét. Valami utánozhatatlan egységet alkotott benne a nagy műveltségű, kifinomodott ízlésű művész-értelmisségi, s a józan-óvatos, de sziklakemény, néha talán konok hajdú paraszt. Sorsa gimnáziumba kerülésétől – a főiskolai és a háborús évektől eltekintve – utolsó percig Sárospatakhoz kötötte. A háborús évek, a hosszú, kemény frontszolgálat jelentették személyiségének újabb meghatározó forrását. Túl sokat látott, túl sokat átélt ahhoz, hogy ne rögződött volna lelkébe kítőrlíhetetlenül az élet, az ember tisztelete, szeretete. Kettétört főiskolai pályáját folytatva – szerencsésebb sorsú társaitól évekkel lemaradva – az akkori művészeti élet ma már fogalommal vált nagyjainak tanítványaként, ígéretes művészkARRIER előtt állt, de ő elsősorban tanár akart lenni. Haragudott, tiltakozott, ha művészként emlegették. Dacosan, büszkén hangoztatta: tanár vagyok, rajztanár!

De milyen! Igen kevés az olyan pedagógus, akire olykor-olykor egy-egy tanítványa ne haragudna, ne orrolna vélt, vagy valós sérelmei miatt. Őt mindenki szerette. Nemcsak elfogadta, tisztelte, hanem szerette. Mert nem lehetett nem szeretni. Pedig szigorú, igényes tanár volt. Nem ismerte, nem engedte meg a lazaság semmilyen formáját. De még bukott diákjait is lefegyverezte igazságossága, megérett emberségessége, s talán mindenekfölött mélyről jövő, elpusztíthatatlan, meleg derűje, humora.

Ezt tükrözi művészete, minden egyes munkája is. Olyan festő volt ő, aki soha nem kacérkodott divatáramlatokkal, izmusokkal. Tájat, csendéletet, nagy néha portrét festett, s témája bármi volt, átsütött rajta ez a meleg emberség, derű. Ez okozza, hogy bárhol, bárki, aki ismerte őt, első pillantásra felismeri képeit. Ez ő! Ilyet, így csak ő csinált.

Keveset állított ki, az utóbbi években semmit. Magyarázza ezt, hogy az ő jelleme nem volt összeegyeztethető a hivatalos művészeti élet belső harcaival, intrikáival. Félreállt. Az őt kapacitáló tisztelőinek is határozottan megtiltotta, hogy műveiből életében kiállítás rendezzenek.

Több mint egy éve már nem él. Emlékét elsősorban több ezernyi tanítványa, általuk egész generációk érzelm- és gondolatvilága őrzi, de most már talán ideje lenne annak is, hogy ennek a városunkban közel negyven éven át tanító, alkotó művésznak alkotásait a város nyilvánossága is megismerhesse. Szívből reméljük, nem kell rá sokáig várnunk!

(Közzéteszi és a jegyzeteket írta: Bolvári-Takács Gábor)

Jegyzetek

1 Megjelent: Kódöböcz József: Nagy Dezső (1919–1988). In: Pataki tanáraink (1931–1952). Szerkesztette: Benke György – Pólos László – Szabó Csaba. For You Bt., Sárospatak, 2005. 113–115. o. Eredeti, bővebb szöveg: Kódöböcz József: Nagy Dezsőről – egy évforduló ürügyén. In: Sárospataki nevelőképzés tegnap, ma, holnap. Sárospataki Pedagógiai Füzetek, 17. szám. Szerkesztette: Kováts Dániel. Comenius Tanítóképző Főiskola, Sárospatak, 1998. 53–58. o.

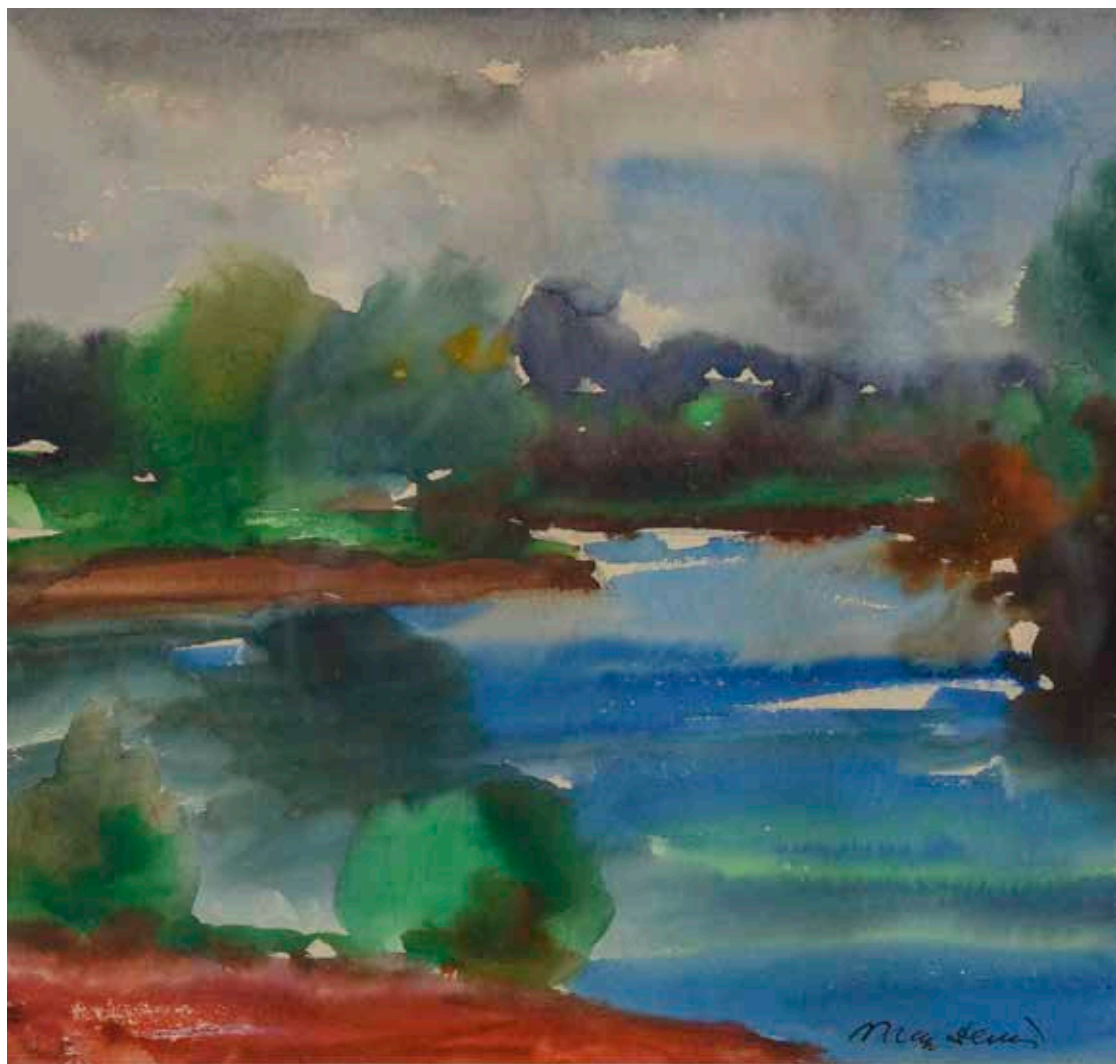

2 Megjelent: Horváth Ferenc: Ő is hiányzik. Nagy Dezső (1919–1988) = Sárospatak, XXX. évf. 2. szám, 1990. február, 6. o.

3 Dobrik István: Elárvult műterem = Sárospatak, XXX. évf. 1. szám, 1990. január, 6. o.

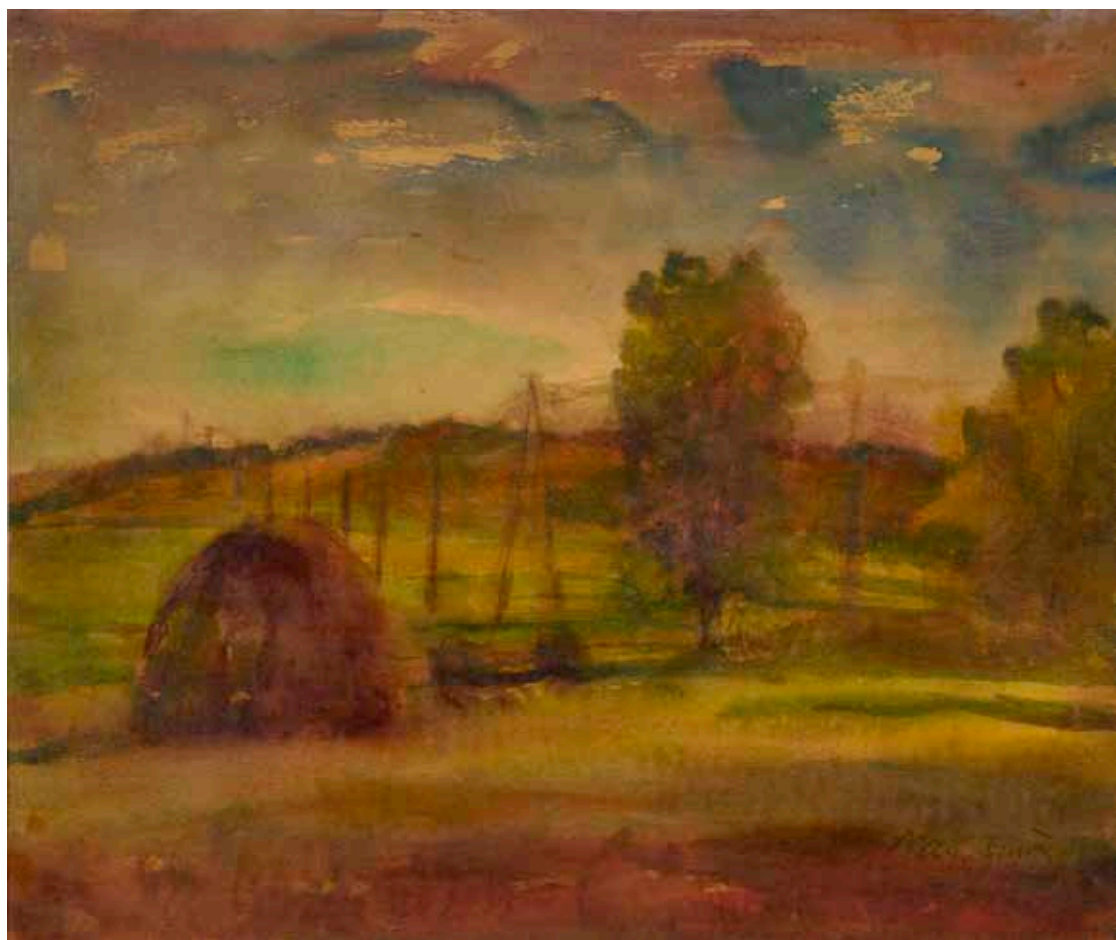
Sárospataki vár

Bodroparti táj

Fantázia sárga színekben

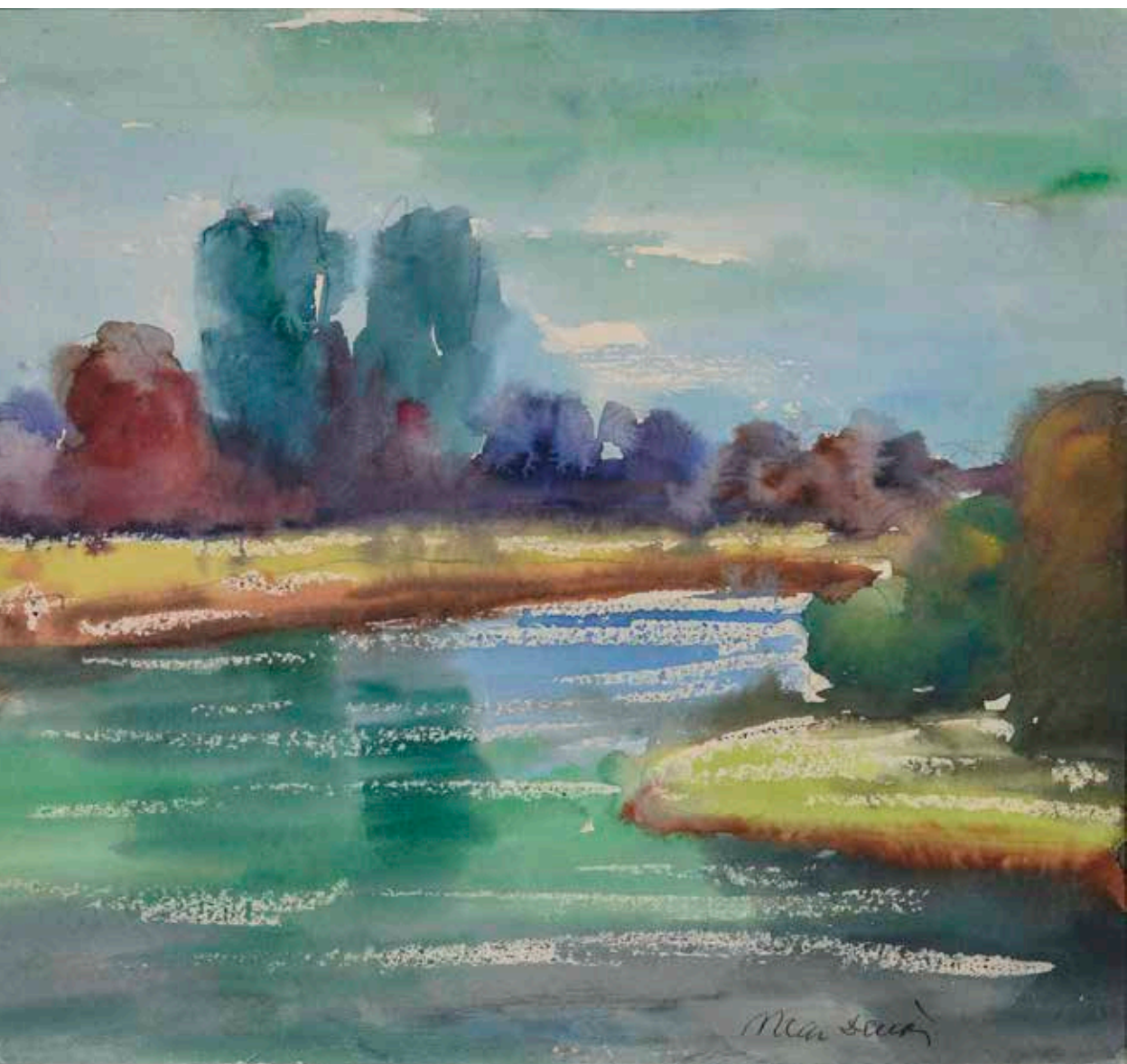
Tájkép

Naplemente

Bodrog